

Dansk energiplanlægning: Energiplan 96 - udvikling eller afvikling af en del af dansk demokrati?

Af Erik Christensen.

Vores energipolitiske fremtid beskrevet af to forskellige forskningsgrupper.

Danmark fik med udsendelsen af Energi 2000 i foråret 1990 en i international sammenhæng unik og ambitiøs energiplanlægning, en planlægning, der bygger på en slags konsensusmodel, der med det reguleringsteoretiske sprog er blevet betegnet som en "aftaleregulering og vidtgående selvregulering" (OJO 1. s. 487). Målet er at nedbringe CO2 emissionen med 20 % i år 2005 i forhold til emissionen i 1988. Energi 2000 var først og fremmest ny: 1. ved at forsøge at stoppe tendensen til at udbygge forsyningen og i stedet satse på energibesparelser. 2. ved at satse på decentral kraft-varme 3. ved at bremse afbrændingen af fossile brændsler og i stedet udvikle nye teknologier til at inddrage biomasse og vedvarende energi.

I fremtiden kan dansk energipolitik udvikle sig i to helt forskellige retninger. Man (folketing og energi- og miljøministeren) kan fastholde og videreudvikle de miljøpolitiske målsætninger og den reguleringstradition, der ligger i Energi 2000, eller man kan tilpasse sig en forestilling om en international konkurrence og begynde en afvikling og total ændring af hele det danske reguleringssystem og her forsøge at få så mange miljømålsætninger med som muligt. Man kan etablere en ny mere grøn korporativisme eller lave en international designet minimalstats regulering.

Det er de veje, som to hold af forskere fra henholdsvis Aalborg Universitet (AUC) og AKF/Risø/NCEMS (AKF) hver for sig foreslår. AUC gruppen foreslår en udvikling og yderligere stimulering af et decentralistisk energiøkonomisk paradigme. AKF gruppen foreslår derimod en styrkelse af det centralistiske forsyningsparadigme.

Deres analyser viser klart, hvor interessebestemt forskning er. I det følgende vil jeg lave en sammenlignende analyse og vurdering af paradigmerne i de to helt forskellige analyser.

Hvordan defineres problemet samfundspolitisk?

Videnskab er altid bestemt af, hvilke briller man har på, og hvilke problemer man ser og forsøger at komme med en løsning af.

AUC gruppens problem er, hvorledes man kan fastholde målsætningen og realiseringen af Energi 2000, at "få Energi 2000 på rette spor igen" (s. 12.). De ser i dag en række vanskeligheder med at realisere målene i Energi 2000. De etablerede organisationer (ELSAM) har presset på for at øge deres kapacitet og skabt overkapacitet, udbygningen af vedvarende energi er foregået langsomt, og udbygningen af decentral kraft-varme presses af ELSAM og forudsættes standset efter år 2000. Der eksisterer en række modsætninger og spændinger i hele systemet forud for fastlæggelsen af en ny Energiplan 96.

Deres hovedbudskab er, at for at realisere og videreudvikle de oprindelige mål i Energi 2000, må der gennemføres en række organisatoriske og infrastrukturelle ændringer i energisystemet samt en demokratisering af den administrative proces igennem en ændring af den "nuværende gammelkorporative administrative proces" ved at skabe plads for nye interessegrupper.

For AKF gruppen, der kalder deres forskningsprojekt for "Danske energiselskaber i et konkurrencemarked", stiller problemet sig helt anderledes. Hele det danske energisystem står overfor at forholde sig til EU's krav om et indre marked for energi, som skal omfatte handel med elektricitet og naturgas. Den officielle hensigt er at bryde de nationale elforsyningsmonopoler og indføre konkurrence på tværs af landegrænserne. I Norge og Sverige er allerede sket en liberalisering, og en nordisk elbørs træder i kraft i 1996,

hvilket skaber øgede muligheder for handel med el i Norden.

Interessen er ikke miljøpolitisk, men konkurrencepolitisk. "Konkurrence er en forudsætning" (AL&OJO s. 19), og miljøpolitik ses som en variabel, der må indrette sig efter det. Den internationale dereguleringstendens og tidsånd tages som en udiskuteret forudsætning: "I denne rapport forudsættes, at der i overensstemmelse med tidstrenden indføres konkurrence i energisektoren" (Forord AL&OJO). Den danske energipolitik forudsættes ret passivt at tilpasse sig til disse realiteter. "Danmark som et lille land må tilpasse sig til de vilkår, der bliver dikteret af omverdenen". (AL&OJO s. 34). Med den synsvinkel, må der også ske betydelige ændringer af hele det organisatoriske system i energisektoren.

Hvordan defineres analyserammen videnskabeligt?

Forskning er bestemt af, hvad man opfatter som værende det væsentlige problem og den analyseramme og teori, man vælger at anskue problemerne indenfor? Hvilke faktorer (variable) inddrager man i sin analyse, og hvorledes lader man disse variable forholde sig til hinanden? Hvilke variable holder man konstante og hvilke lader man samvariere?

De to analyser demonstrerer eksemplarisk forskellen mellem en mere snæver statistisk analyse og en bredere dynamisk analyse.

AUC gruppen definerer klart deres analyseramme og forslag til ændringer herindenfor: Energi- og samfundssystemet består af: 1. energisystemet (nye regler for tariffer, priser, beskatning og ejerforhold). 2. energisystemets infrastruktur (ændrede ejerforhold og uddannelsesstruktur). 3. samfundets politiske strategiproces (ændret samarbejdspraksis, ændrede metoder til samfundsøkonomisk vurdering, øget åbenhed overfor offentligheden). 4. internationale relationer (åbning af de regionale net for energibesparende teknologier, miljødimension) og 5. den tekniske udvikling (ændringer i teknologiudviklingsstøtte). Centralt for AUC gruppen er at komme med forslag til en dynamisk analyse, hvorfor de foreslår

samordnede ændringer i alle 5 dimensioner, så de synergetisk støtter hinanden.

Hovedideen i deres strategianalyse er at designe virkemidler, der kan fremme "radikale teknologiske skift". De teknologier, der skal fremmes, er de teknologier, man begyndte at introducere med Energi 2000: 1. satsning på energibesparelser. 2. øget anvendelse af decentral kraft-varme. 3. og øget anvendelse af vedvarende energikilder. De nødvendige virkemidler skal sikre et skift fra teknologier, der er kendetegnet ved "ensartede løsninger i få enkeltformålsorganisationer til teknologier kendetegnet ved forskelligartede løsninger i flere mangeformåls organisationer." (s. 64).

Heroverfor opstiller AKF gruppen en helt anderledes og enkel analyseramme, som imidlertid ikke på samme måde er klargjort. Her består systemet af energisystemet (bredt forstået) og de internationale relationer, forstået således, at der udspringer nogle krav og ændringer af de internationale relationer, som energisystemet må tilpasse sig, og hvor der i overvejende grad anlægges en statisk og passivt syn på samfundets politiske strategiproces og den teknologiske udvikling. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at elsystemet hovedsaglig defineres som bestående af de dominerende forsyningsteknologier (OJO&PEG s. 46) - (kondensværker, decentrale værker og utagsværker) og AL&OJO s. 58. De nye Energi 2000 teknologier (besparelse og vedvarende energi samt biomasse) defineres ikke som interessante elementer i energisystemet, men overses.

Desuden er de scenarier, AKF gruppen opstiller, alene defineret af forskellige udformninger af de internationale relationer (det internationale marked) og ikke også af en forskellig miljøpolitik: 1. Status quo (ikke realisering af EU's indre marked og forsat reguleret udenrigshandel i Norden) 2. En minimumsversion af EU' s indre marked. 3. Integreret nordeuropæisk marked. 4. integreret marked med adskillelse mellem distribution og salg. (AL&OJO s. 20-21). I de sidste to scenarier anbefales den danske stat "aktivt at sikre, at konkurrencen slår igennem, og gør det på en sådan måde, at det

er foreneligt, ja helst fremmer de nationale energipolitiske målsætninger" (AL&OJO s. 21).

Omkring teknologispørgsmålet forudser man på et åbent nordeuropæisk marked, at "gas- og kulkondens vil være den prissættende marginale teknologi i de fleste situationer" (AL&OJO s. 34). Det kan ske, fordi "vi har ikke regnet med, at andre teknologier fx. vindkraft og værker fyret med biomasse, bliver aktuelle som prissættende teknologi på kort- eller mellemlang sigt" (AL&OJO s. 35). Hvordan kan man det? Gruppen må indrømme at omkostningforholdene mellem de forskellige teknologier vil blive påvirket af miljøkrav. "På længere sigt kan miljøkrav også påvirke forholdet mellem disse brændsler og biomasse. Vi har valgt ikke at gå ind på denne problemstilling i det følgende." (AL&OJO s. 35). Så kort kan man bortdefinere den teknologiske udvikling og den politisk strategiske proces som variable i sin analyse! Der antages at være en aktiv stat hvad angår konkurrenceforhold, men en passiv stat hvad angår teknologi og miljø. Hvis AKF gruppen også havde inddraget teknologifaktoren som variabel i deres analyse, ville de måske være kommet frem til helt andre konklusioner vedrørende organisatoriske ændringer.

Den samme type af ræsonnement ses i AKF gruppens behandling af virkemidler og miljøeffekter (AL&OJO s. 90). Her kommer man med nogle kortfattede og generelle betragtninger om miljøafgifter uden noget konkret forslag til afgiftssystem, som AUC gruppen leverer. Man taler om "behov for at gennemføre mere dybtgående analyser af energi- og miljøafgifter i et konkurrencemarked", og giver udtryk for "at indførelse af konkurrence skal kunne forenes med meget ambitiøse miljøkrav. Det indeholder i sig selv en kompliceret reguleringsproblematik at gøre de to hensyn forenelige." (OJO 2. s. 17).

Normalt diskuteres indførelse af afgifter under forudsætning af konstante organisations- og infrastrukturer. Det kritiseres af AUC gruppen som et normalt eksempel på en statistisk analyse (s.68-69). AKF gruppen leverer et andet eksempel på en statistisk

analyse. De foreslår ændringer i organisations- og infrastrukturen under forudsætning af konstante afgifter og en fastholdelse af den dominerende teknologi. For AUC gruppen skal "enhver offentlig regulering ses i den konkrete samfundsmæssige kontekst", (s. 54) hvilket betyder, at økonomiske virkemidler må diskuteres sammen med teknologiske og organisatoriske ændringer, hvis man skal have tingene til at fungere.

I den økonomiske teori regner man ofte med, at innovationer automatisk skabes i og på markedet. AUC gruppen viser, at "de etablerede forsyningsselskaber aldrig har taget initiativ til introduktion af radikalt nye teknologier". De er altid kommet "fra en demokratisk proces mellem græsrodsbevægelser, enkeltvirksomheder, enkeltpersoner og Folketing." (s. 13). Og de "etablerede aktører vil forsøge at forhindre radikale teknologiske skift" og endvidere er "den institutionelle infrastruktur indrettet, så den understøtter etablerede aktører på markedet". (s. 86). AKF analysen er blind for denne dynamik i energisystemet, skønt Ole Jess Olsen i sin disputats viste forståelse for det synspunkt, at der eksisterede en "organisationskonservatisme, der består i, at de enkelte energiforsyningssystemer efterhånden udvikler en adfærdstradition, der binder dem til bestemte tekniske løsninger, som ikke længere behøver at være i overensstemmelse med de produktionstekniske muligheder og markedsmæssige vilkår." (OJO 1. s. 474).

Hvorledes opfattes liberalisering, deregulering og konkurrence?

Det er interessant, at begge grupper går ind for øget konkurrence i elsektoren, men bruger begreberne helt forskelligt. AUC gruppen har som mål at skabe "et reguleret frit marked" (s. 51) i Danmark og åbenhed og opbrud af de store energimonopoler i EU (s. 480). Det sker ved en udvikling af Energi 2000, som giver plads til mange uafhængige sælgere, ved at sikre vækstbetingelser for decentrale kraftvarmeværker, vindkraftanlæg og biomasseanlæg. Det regulerede frie marked tilstræber ligeledes fuld information. Der er endvidere stor

åbenhed om elpriser og elsystemets udbygningsplaner og ved offentlig regulering sikres, at priserne på energi repræsenterer samfundsomkostningerne. (s. 52-53).

"Det regulerede frie marked" stilles op overfor "et dereguleret ufrit marked", hvor man overlader styringen til det eksisterende store markeds aktører, der ofte er aktieselskabsbestyrelser. Det betegnes som en omregulering bort fra en styring via demokratisk baserede organisationer til aktieselskabsbaserede organisationer. Man kalder det liberalisering, men det dækker over at sikre de største aktører på markedet frit spil. AUC gruppen mener, at kunne se en række "forkalkningstegn" både på markedet og i de politiske processer (s. 488), og deres forslag er beregnet på at opløse begge typer af forkalkningsprocesser og etablere en øget konkurrence og ligestilling på markedet samt revitalisere de demokratiske processer.

Det aktuelle design for EU's indre marked repræsenterer efter AUC gruppens mening ikke et frit marked, fordi eksterne omkostninger ikke indregnes i prisen, fordi der ikke er åbenhed om priser og omkostninger, og fordi der ikke er sikret adgang til nettet fra vedvarende energikilder. (s. 214).

Heroverfor taler AKF gruppen ukritisk og ujævnt om "liberalisering" af elmarkederne, overgang fra "monopoliseret område" til "konkurrence" - og man går så langt, som til at tale om "konkurrence eller planøkonomi" (Se titlen AL&OR), som kun kan forstås som, at det danske system tidligere har været planøkonomisk og nu må gå imod konkurrence. Man har i "årtier været præget af en stærk offentlig styring og regulering" - og en "vidtstrakt monopol og oligopoldannelser i branchen". Heroverfor stiller man liberalisering og fortsat offentlig styring. (AL&OR s. 45). Det, som AUC gruppen foreslår, og kalder "et reguleret frit marked" (med et fortsat forbrugereje og "hvile i sig selv princip"), bliver af AKF gruppens konkurrence begreber ikke begrebsliggjort og dermed anset for at være en realistisk mulighed. AUC gruppens begreb for et "reguleret frit marked", ville antagelig af AKF gruppen blive betegnet

som "planøkonomi". Det viser, at afklaring af begrebsdefinitioner er af fundamental betydning i forskning og sammenligning af forskning.

AUC gruppen når frem til, at det danske elforsyningssystem er relativt omkostningseffektivt p.g.a. forbrugerejessystemet samt en åbenhed om priser og omkostninger. (s. 333). Det bekræftes af AKF gruppen: "Forbrugerejets lange tradition for omkostningsbevidsthed og for at lade effektivitetsgevinsten gå videre til forbrugerne, begge dele hjulpet godt på vej af en skrap offentlig regulering" (AL&OJO s. 37).

I forhold til den aktuelle situation, hvor ELSAM er presset af konkurrence fra decentrale elproducenter, er det interessant at se, at denne problematik analyseres nøje og forudses af AUC studiet, mens AKF gruppen forsøger at bortforklare muligheden for den: "Ideelt set kan disse producenter på lige fod med de udenlandske tænkes at bidrage til at opretholde konkurrencepresset på elselskaberne. Disse producenter er fortrinsvis vindmøller og små selvstændige kraftvarmeværker (herunder affaldsforbrændinger og industriel kraftvarme) På grund af deres ringe størrelse, og fordi de i dag gennemgående producerer til højere omkostninger end elselskaberne, er det ikke særlig sandsynligt, at de i praksis vil spille en sådan rolle." (AL&OJO s. 39).

EU - "redelig konkurrence" eller varetagelse af monopolernes konkurrence.

I AKF studiet tages udgangspunkt i EU's bestemmelser om et indre marked for energi. Man taler om "konkurrence som en forudsætning" (AL&OJO s. 19), og om et konkurrencemarked og om liberaliseringen som "en trend i tiden".(AL&OR s. 15.). Der lægges op til en uproblematiseret tilpasning til EU.

Hvorfor engagerer de etablerede energiselskaber sig så kraftigt i den europæiske konkurrence? Fordi de fejlagtigt tror, at det er deres eneste overlevelsesmulighed! I AUC studiet tales der om, at "der går et spøgelse igennem Europa": Etablering af

overkapacitet på det nordeuropæiske elmarked, udbygning af transmissionsnettene, forsyningsselskabernes øgede kontrol over distributionsselskaberne, energisystemernes krydsopkøb af hinanden på tværs af landegrænserne og påvirkning af de nationale og internationale reguleringsregimer" (s. 199) Men ingen af disse aktiviteter har en "samfundsøkonomisk eller miljømæssig begrundelse".

AUC gruppen underkaster EU forslagene og praksis en kritisk prøve, og deres konklusion er klar. "At el- og naturgasindustriens lobbyister med succes har sikret et indre marked for energi, som hovedsaglig er til fordel for de centraliserede forsyningsteknologiers organisationer. Altså til fordel for de store punktteknologier baseret på fossilt brændsel og til ulempe for de nye energiøkonomiserings teknologier" (s. 259). Der er ved at blive skabt et marked, "der er tilpasset de store forsyningsselskabers interesser især i Tyskland og Frankrig" (s. 202).

Det farlige i EU dynamikken fremstilles i AUC studiet som værende: "At de finansielt stærkeste selskaber, via bølger af dumping elektricitet, dels udkonkurrerer deres mindre stærke forsynings centralistiske frænder, dels forhindrer fremkomsten af et brændselsbesparende decentralistisk energiparadigme." (s. 205.) Det overses af AKF studiet.

AUC studiet fremhæver de fremtidige muligheder for udviklingen af et decentralt energiøkonomisk energisystem, hvor behovet for langdistance transmission af elektricitet er formindsket. Det kan ske, fordi "produktion af elektricitet sker tættere på forbrugerne. Der ligger flere værker indenfor en region, og disse værker kan indrettes så de udgør reserve for hinanden. Der er derfor et mindre transmissionsbehov mellem regionerne. Desuden vil der være et ændret styringsbehov grundet produktion af vedvarende energikilder, herunder især vindkraft, som løses mere energiøkonomisk af lokale styre systemer end vha langdistance transport af el. (s. 197-89).

AKF gruppen fokuserer på uundgåeligheden og nødvendigheden af

et internationalt energimarkeds etablering og er derfor optaget af at skabe fri bevægelighed for de etablerede centralistiske forsyningsteknologier (åbne hovedvejene), mens AUC gruppen er optaget af at åbne nettene op for decentrale energiteknologier (åbne bivejene).

AUC analysen foreslår derfor, at man i stedet for den foreslåede eltransmissions-infrastruktur etablerer en forsknings-, videns- og uddannelses- og rådgivningsmæssig infrastruktur. Der må desuden ske en ombrydning af de eksisterende energimonopoler i EU, en forhindring af krydsopkøb energiselskaberne imellem, samtidig med, at nationale elsel-skabers muligheder for investeringer i andre lande forhindres. Desuden foreslår man, at kommuner og amter gives mulighed for at lave energiplaner, som kan danne baggrund for ansøgninger om "bedste teknologi" i EU. Det står i kontrast til AKF studiets forventninger om, at kompetencen langsomt vil blive flyttet til de europæiske myndigheder og "det kommunale element i reguleringen af energipolitikken bliver nedtonet". (AL&OJO s. 99).

Grøn nykorporativisme (et mere frit marked med mere demokrati) - eller Minimalstat (et mindre frit marked med mindre demokrati).

Hvorledes skal den danske stat i Energiplan 96 udvikle sine reguleringsformer i forhold til de skitserede udfordringer? Det giver de to forskningsgrupper fundamentalt forskellige politiske bud på.

AUC analysen lægger op til en videreudvikling af det danske aftalesystem. Men man er nødt til at bryde med "den gammelkorporative administrative proces og etablere en nykorporativ struktur". Gruppen fremlægger en omfattende historisk dokumentation for, hvorledes den nuværende gammelkorporative struktur har hæmmet udbredelsen af decentral kraftvarme, betydet en udbygning af kulkraften, spændt ben for ordentlige VVM vurderinger og reduceret betydningen af IRP (Integreret ressourcelægningsplanlægning). Ifølge AUC gruppen er den største udfordring i

den videre energiplanlægning "den demokratiske udfordring", at påvirke samfundets langsigtede strategiske demokratiske proces - og løsrive processen fra de gamle teknologiers kortsigtede interesser. Derfor foreslår de bl.a. at den offentlige regulering gøres "nykorporativ" ved at uafhængige miljø-, vedvarende energi- og energispareinteresser repræsenteres så vidt mulig på alle planer i administrationen. Det anses for vigtigt, at fastholde "hvile i sig selv princippet" og forhindre aktieselskabsdannelse. Desuden foreslås et nyt pris- og afgiftssystem, et forøget forbrugereje samt en revitalisering af el-systemets demokratiske institutioner ved valgreformer. Endelig er det vigtigt, at der på en række områder indføres større åbenhed i forvaltningen.

I AKF analysen begrundes man afgørende ændringer af energisystemet alene udfra formodninger omkring udviklingen i EU og de internationale markeder. "Det er oplagt, at en så radikal ændring af omverdensbetingelserne, som diskuteres her, også vil få konsekvenser for dansk elforsynings interne organisation." (OJO&PEG s. 11). Man siger klart, "at det uformelle konsensusøgende netværk i den danske energisektor bliver brudt op, fordi aktørerne bliver konkurrenter" (AL&OR s. 19). Det forudses, at "hvis liberaliseringen gennemføres radikalt, vil der blive vendt op og ned på den måde, energisektoren er blevet reguleret i de sidste 20 år." (AL&OR s. 21), og "at store dele af den danske aftaletradition ikke kan opretholdes" (AL&OJO s. 12.). Konkret foreslår man, at "hvile i sig selv princippet" ophævet, fordi det "ikke er foreneligt med en forsyningsvirksomhed, der skal fungere under konkurrencevilkår" (OJO&PEG s. 59) og (AL&OJO s. 40). I forlængelse heraf foreslår man forbrugerejet ophævet og aktieselskabsformen indført, fordi "det vil blive den foretrukne organisationsform under konkurrence, fordi den bruges andre steder, og fordi den er specielt indrettet til konkurrence". (AL&OJO s. 53). I realiteten foreslår man derved en ekspropriation af forbrugerejet.

Generelt forventer AKF gruppen, at den hidtidige danske aftaletradition vil blive afløst af det, man kalder en "arm leng-

th" styring. (AL&OJO s. 94). Det har Ole Jess Olsen tidligere kaldt en "en rationel model" med 1. præcise og operationeliserbare målsætninger. 2. arm length relationer mellem virksomheder og tilsynsmyndigheder samt resultatkontrol med klart specificerede sanktioner." (OJO 1.s. 205-206.) De forudser også, at Miljø- og energiministeriet må have et konkurrencekontor.

AKF gruppen foreslår staten at gå ind og ændre een variabel (organisations- og infrastrukturen) og så lade de andre variable (miljø, afgifter, teknologi, politisk proces) tilpasse sig de nye forhold. AUC gruppen foreslår derimod staten, at anlægge et overordnet perspektiv, hvor man ser teknologivalg, afgiftsstruktur, organisations- og infrastruktur samt konkurrenceforhold i en helhed, så man på forhånd søger at forhindre konflikter mellem forskellige hensyn.

Endelig forudser AKF gruppen, at den energieffektivisering, der er blevet gennemført med Lov om Integreret Ressourceplanlægning (IRP), hvis mål var, at der ikke skulle bygges kraftværker, hvis det er billigere at økonomisere med elektriciteten, bliver "reduceret som følge af omregulering" (AL&OJO s. 79). Hvis distributionsselskaberne i stigende grad skal konkurrere om salg af el, vil "profitmålsætningen muligvis blive omsat i en målsætning om at maksimere elsalget." (AL&OJO s. 77-78). AUC gruppen er også skeptisk overfor IRP. Efter deres opfattelse er, at målsætningen god nok. Derimod har de etablerede forsyningsvirksomheder sat sig på implementeringen, hvilket har betydet, at man har udelukket repræsentanter for elbesparelser. (s. 439-444).

I en vis forstand kan det forekomme ejendommeligt, at AKF gruppen er så radikal i sine anbefalinger af en ændring af organisationsstrukturen og infrastrukturen i energipolitikken i betragtning af, at sociologen Ole Jess Olsen netop i sin disputats har påpeget, at de danske offentlige forsyningsvirksomheder klarer sig godt ved internationale sammenligninger. Han påpegede her, at den danske reguleringstradition "indeholdt kvaliteter, som ikke fanges af de teoretiske modeller"

(OJO 1. s. 25). Ifølge teorien skulle man forvente misbrug og ineffektivitet i en struktur som den danske (OJO 1. s. 206). Men faktisk har den "rent økonomisk incitament til effektiv drift" (OJO 1. s. 212) og kendetegnes af "en stærk(bruger)-styret omkostningsbevidsthed" (OJO 1. s. 213). "Sociologisk er omkostningsbevidstheden blevet indskærpet gennem andelstraditionen og igennem det organisatoriske samarbejde, der har gjort det socialt problematisk at blive hængt ud som et dyrt selskab" (OJO 1. s. 467), hvorfor Ole Jess Olsen også konkluderer, "at der ikke som følge af nogle abstrakte organisationsræsonnementer er nogen grund til at afskrive konsensusmodellen som mindre effektiv end de såkaldte rationelle modeller." (OJO 1. s. 208). Som sociolog har han her et øje for "offentlige erhvervsvirksomheder kan også fremvise en række eksempler på mislykkede forsøg på at indføre mere "rationelle styringsmodeller uden skyldig hensyn til de sociologiske realiteter" (OJO 1. s. 208). I AKF studierne holder han sig imidlertid ikke tilbage for at komme med abstrakte og usociologiske betragtninger om en total organisatorisk revolution af energisektoren. Det minder om den abstrakte liberale tale om en minimalstat.

Grundforskning og interessebestemt sektorforskning.

Forskning bliver styret af den analyseramme og den problemformulering herindenfor, der opstilles og bliver derved også interessebestemt. Det er sjældent man ser et eksempel på forskelligartet forskning omkring samme emne, hvor sammenhængen og forskellen i perspektiver og politiske konklusioner så klart kommer frem, som her. Når al forskning er problem- og interessebestemt, betyder det så, at kvaliteten af de to gruppers forskning er den samme? Nej langtfra.

Et væsentligt kvalitetskriterie i forskning er om den begrebs- og analyseramme, der anvendes er klart og konsistent fremlagt, og fordele og ulemper ved den valgte synsvinkel klart er angivet i en diskussion med alternative tilgange. Hvor selvreflekterende er man omkring det valgte perspektiv? Spiller man med åbne eller lukkede kort? I videnskab er der krav om

åbenhed! Hvis man bruger en sådan evalueringsstandard overfor de to gruppers forskning, er der stor kvalitetsforskel.

Det er bemærkelsesværdigt, at ingen af grupperne direkte henviser og forholder sig til hinandens analyser. (AKF gruppen bruger dog en tabel om elpriser fra AUC gruppens tidligere rapporter uden iøvrigt at forholde sig til deres paradigme). AUC gruppen forholder sig ikke til AKF gruppens analyser, skønt 3 af rapporterne forelå, før de afsluttede deres. Omvendt forholder AKF gruppens seneste rapport sig ikke til AUC analysen, skønt den er kommet senere end AUC analysen. Teoretisk forholder AUC gruppen sig kortfattet og kritisk til Ole Jess Olsens reguleringsparadigme (s. 68-70), hvorimod Ole Jess Olsen i sin disputats ikke lægger op til diskussion af eller har en eneste henvisning til nogle af AUC gruppens arbejder igennem årene om dansk energipolitik.

AUC gruppen fremlægger en klar og bred analyseramme, diskuterer hensigtsmæssigheden ved forskellige teoretiske tilgange, og definere herudfra en egen teoretisk ramme for offentlig regulering, der bla. indeholder en teknologi-teori og en udvikling af en institutions, dynamisk samfundsøkonomisk vurderingsmåde. De spiller med åbne kort, som man kan se, kontrollere og være uenige i. Heroverfor står AKF gruppen mere uigennemskuelig og uklar i sin analyseramme, der består af en opstilling af et teoretisk begrebsapparat om konkurrencemodeller iblandet træk af forskellige velfærdsøkonomiske og reguleringsteoretiske del-teorielementer. En samlet model for energi- og samfundssystemet, som AUC gruppen bruger, opstilles ikke. De arbejder desuden med komparativ statistiske modelræsonementer, hvor man ser på, hvilke ændringer en ændret organisations- og infrastruktur medfører med en antagelse om en konstant afgifts- og teknologistruktur. Konklusionen er, at de spiller med mere lukkede kort, som det kræver en omfattende analyse at blotlægge.

Udadtil er AUC gruppen blevet kendt i offentligheden for sine forskellige politiske aktioner i forbindelse med en række politiske debatter og konflikter omkring dansk energipolitik,

mens AKF gruppen mere har ønsket at optræde med et neutralt videnskabelig image. Er det sådan, at konkret politisk engagement står imodsætning til videnskabelig kvalitet og objektivitet? Nej! AUC gruppens bidrag repræsenterer et helt anderledes dybtgående og originalt stykke planlægningsforskning set i forhold til AKF gruppens bidrag, der er mere snævert og bundet til de dominerende energiselskabers forventede "rationelle" egeninteresser.

AUC gruppens tidligere analyser er blevet brugt af miljøbevægelsen og en række miljøpolitikere, og deres nye analyse vil uden tvivl også blive brugt af de samme kredse. Men miljø- og energiministeriet har nu også fået en solid analyse og gode argumenter for en videreudvikling af Energi 2000 konceptet.

Heroverfor kan man se AKF gruppen med deres forslag fungere som videnskabelig legitimering af de dominerende forsynings-selskabers nye politiske strategi. Det kan ses i ELSAM Posten (nr. 11. 1995) og i den strukturanalyse af den jysk/fynske kraftværkssektor, som konsulentfirmaet PA Consulting Group har lavet. En del af AKF gruppens analyse består af en interviewundersøgelse af udvalgte direktører i energiselskaber, hvor man har spurgt om deres holdning til EU's indre energimarked og holdningen til Energi 2000 opfølgningen. (AL&OR). Man har her ikke interviewet en eneste repræsentant for de nye decentrale teknologier. Det viser, at disse teknologier ikke bliver betragtet som en ny og interessant del af det danske elsystem, og det på trods af at af el fra vindkraft og decentrale værker dækker 27% af elproduktionen indenfor ELSAMS område. Konsulent rapporten videreudvikler og bruger i stor udtrækning, de forslag og argumentationsmåder, som AKF gruppen har leveret.

Hvad mener miljø- og energiminister Svend Auken med "nye styringsmodeller og organisationsformer"?

I forordet til den nye Natur- og Miljøpolitiske Redegørelse 1995 skrev miljø- og energiminister Svend Auken: "Danmark kan gøres til et eksperimentarium for en ny livsstil, der forener

moderne industriel produktion og velfærd med økologisk ansvarlighed. Det kræver en høj prioritering af forskning og af teknologisk nytænkning, men måske kan der også udvikles nye styringsmodeller og organisationsformer, der viderefører og omskaber andelstanken og traditionen for borgerdeltagelse og folkelig diskussion". (s 5).

Hvad mente ministeren med "nye styringsmodeller og organisationsformer, der viderefører og omskaber andelstanken og traditionen for borgerdeltagelse og folkelig diskussion"? Det røber selve redegørelsen ikke noget om. Var det afskaffelse af "hvile i sig selv princippet" og andels- og forbrugerejet - eller var det en fastholdelse og videreudvikling af disse særlige danske organisationstræk ministeren tænkte på? Det vil det næste års energidebat vise. AUC analysen leverer en lang række gennemtænkte forslag til, hvordan Danmark kunne blive et sådant eksperimentarium og fortsat kan gå foran i miljø- og energipolitikken. AKF gruppen forslår derimod en total demontering af Energi 2000 og udvikling af abstrakte internationale, rent markedsbestemte organisationsmodeller.

Litteratur:

Frede Hvelplund, Henrik Lund, Karl Emil Serup og Henning Mæng: Demokrati og forandring. Energihandlingsplan 1996. Aalborg Universitets Forlag. September 1995.

Ole Jess Olsen: Regulering af offentlige forsyningsvirksomheder i Danmark. Telekommunikation, kollektiv transport og ledningsbunden energi. Jurist- og Økonomforbundets Forlag. 1993. (OJO 1.).

Ole Jess Olsen: Konkurrence inden for elforsyningen - erfaringer fra England, Norge, Sverige og USA. AKF Forlaget. Februar 1994. (OJO 2.).

Ole Jess Olsen, Poul Erik Grohnheit: Dansk elproduktion på et åbent nordeuropæisk marked. AKF Forlaget. November 1994. (OJO&PEG).

Anders Larsen og Olaf Rieper: Konkurrence eller planøkonomi i energisektoren. Synspunkter fra el-gas- og fjernvarmeselskaber om konkurrence og plankrav. AKF Forlaget. Marts 1995. (AL&OR).

Anders Larsen og Ole Jess Olsen: Konkurrence i energisektoren og statslig regulering. AKF Forlaget. Oktober 1995. (AL&OJO).

Natur- og Miljøpolitisk Redegørelse 1995. Miljø- og energiministeriet 1995.

PA Consulting Group: Strukturanalyse af den jysk/fynske kraftværkssektor. 13. dec. 1995

Erik Christensen. Lektor i samfundsfag. Medlem af Det Økologiske Råd. Kronosvej 59, Gug, 9210 Aalborg SØ. Tlf. og FAX 98-145112.

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet, Fibigerstræde 1, 9220 Aalborg SØ. Tlf. 98-158522. lok. 2211. FAX 98-155346

Artiklen i Global Økologi nr. 1. 1996.